

выступают с публичными речами перед самой разнообразной аудиторией: своими коллегами, студентами, бизнесменами. Судьи в некоторых случаях общаются с журналистами и дают интервью. В совокупности создаваемых судьями разнообразных речевых произведений отражается их — каждого судьи в отдельности и собирательного судьи — коммуникативная компетентность, а также проявляются разные грани, составляющие языковую личность судьи.

Формирование имиджа российских судов является частью информационной политики судебной системы РФ, определяющей взаимодействие судов с общественностью и СМИ. Общественное мнение о судах и судьях в большей степени формируют именно журналистские материалы, поскольку рядовые обыватели редко присутствуют в зале суда, не посещают без особой необходимости сайты судов, поэтому имидж данной сферы зависит от того, что и как рассказывают об этом средства массовой информации.

Эмпирической базой нашего исследования послужили тексты изданий «Ведомости», «Российская газета», «Коммерсант», «КоммерсантЪ», «Судебный репортёр». Так, издания «Ведомости», «Российская газета», «Коммерсант» в части судебной журналистики преимущественно представлены текстами информационных жанров. Судебной аналитики и/или репортажей «из зала суда» практически не встретить. В то время как в издании «Судебный репортёр» предпочитают давать материалы именно аналитического и/или репортажного жанра. Учитывая, что в настоящее время часть судебных решений идет в разрез с общественным мнением, имеет смысл увеличить количество публикаций, представляющих решения суда, которые бы удовлетворяли общество и соответствовали нормам общепринятой морали. Это может нивелировать некоторое общественное недовольство и помочь в формировании положительного имиджа судебной системы страны.

Такой подход лишен оценочных суждений, однако формирует положительное общественное мнение относительно судебной системы. Эффект достигается за счёт абсолютной прозрачности процесса. Журналист грамотно (но не языком официальных релизов) рассказывает о том, что стало основой тех или иных решений судов разных инстанций. Более того, детально и конструктивно объясняются притязания сторон, рассматривается очередность их вхождения в процесс и прочие детали, которые свидетельствуют о сложности работы судьи и всей судебной системы.

Заключение. Следует отметить, что найти материал, формирующий положительный образ судебной системы, непросто. Большинство материалов либо носят исключительно информирующий о решении суда характер, либо, наоборот, оценивают судебную систему (прямо или косвенно), как требующую существенных изменений. В исследованных публикациях внимание акцентируется преимущественно не на судебной системе, а на личности осуждённого. Это объясняется тем, что публичные личности представляют для обывателя больший интерес, чем сама судебная система, которая отличается своей закрытостью. Если есть комментарий по делу — это преимущественно официальные выдержки из резолютивной части заседания. Данный факт вынуждает журналистов обращаться за понятными и живыми комментариями к сторонам процесса. Каждая из которых, естественно, имеет свою позицию и транслирует ее обществу через материал. Обезличенность судебной системы вытекает, в том числе, и из предыдущего пункта. Не имея доступа к конкретному представителю судебной власти, журналист вынужден либо фантазировать, либо обобщать, либо обезличивать, опускать детали.

Список цитируемых источников

1. Дубровская, Т. В. Интервью с судьями как гибридный тип дискурса [Электронный ресурс] / Т. В. Дубровская. — Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/intervyu-s-sudyami-kak-gibridnyy-tip-diskursa-1/viewer>. — Дата доступа: 10.05.2023.
2. Дубровская, Т. В. Судебный дискурс: речевое поведение судьи : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.19 / Т. В. Дубровская ; Саратов. гос. ун-т им. Н. Г. Чернышевского. — Саратов, 2010. — 39 с.
3. Карасик, В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. — М. : ГНОЗИС, 2004. — 389 с.

УДК 811.161.3'37

Л. Д. Бабко, Т. М. Пучынская

Установа адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт», Баранавічы, Рэспубліка Беларусь

КОЛЕРАВАЯ СІМВОЛКА ў ПАЭТЫЧНЫХ ТВОРАХ ЧАРНОБЫЛЬСКОЙ ТЭМАТЫКІ

Уводзіны. Чарнобыль з'яўляецца адным з канцэптаў сучаснай мастацкай свядомасці. Майстры паэтычнага слова з горыччу адгукнуліся на драматычныя падзеі, адлюстравалі карціну свету, напоўненую пачуццямі болю і смутку. Светлыя колеры мастакоўскай палітры ў выяўленні навакольнай рэчаіснасці змяніліся на цёмныя і нават чорныя.

Даследаванне асаблівасцей беларускай паэзіі на тэму Чарнобыля, яе асноўных матываў, мастацкай спецыфікі, грунтоўна прадстаўлена, напрыклад, у літаратуразнаўчых працах А. І. Бельскага [1], які з'яўляецца таксама ўкладальнікам паэтычнага зборніка «Зорка Палын» [2]. Намі раскрыты яшчэ адзін аспект інтэрпрэта-

цыі твораў чарнобыльскай тэматыкі — сімволіка колеру, змяненне яго традыцыйнай семантыкі ў мастацкім выяўленні трагедыі канца XX стагоддзя. Увага засяроджана на чорным, белым і жоўтым колерах, якія найбольш часта сустракаюцца ў прааналізаваных вершах.

Асноўная частка. Адным са сродкаў мастацкай выразнасці з’яўляецца эстэтыка колеру. Колер — з’ява, якая штодзённа акружае чалавека, уздзейнічае на яго псіхалогію, выклікае асаблівыя эмоцыі. Колер у мастацкім творы звязаны з метафарычнасцю лірыка-паэтычнага слова, ён раскрывае здольнасць чалавека перажываць разнастайныя пачуцці. Выяўленне свету праз колер часам перарастае ў сімвалічнасць, звязаную з універсальнымі і нацыянальнымі архетыпамі.

У народнай культуры кожны колер звычайна характарызуецца дваістасцю. Так, белая фарба сімвалізуе чысціню, сакральнасць, урадлівасць, святло, аднак яна таксама можа выяўляць страх, небяспеку, нават смерць. Чорны колер, як правіла, атаясамліваецца са смуткам, жалобай, злом, увогуле чымсьці адмоўным. Разам з тым, даследчыкамі ўстаноўлена, што ён можа паказваць і на такую пазітыўную якасць, як надзейнасць, засцярога. Так, з міфалогіі вядома, што чорны колер выкарыстоўваўся для абароны ад сурокаў і псавання. Жоўты колер таксама мае розны сэнс. З аднаго боку, ён, як правіла, абазначае веселасць, добры настрой, юнацтва, лёгкасць, з другога, — жаўцзна з’яўляецца прыкметай, якая паводле народнай культуры дае з’явам негатыўную ацэнку і ўспрымаецца як сімвал зайздрасці, хваробы і смерці.

Пасля Чарнобыля мастацкая літаратура набыла больш змрочныя фарбы. Рэальнасць, дзе чалавек адчувае варожасць з боку сонца, якое раней увасабляла толькі свет, цеплыню, жыццё, паўстала ў нязвыклым драматычным рэалізме. Змянілася і мастацкае значэнне колеру ў параўнанні з яго традыцыйнай, найбольш пашыранай сімвалікай. Аналіз паэтычных твораў паказаў, што ў апісанні постчарнобыльскай рэчаіснасці фарбы перадаюць негатыўныя асацыяцыі. Так, белы колер — сімвал свабоды, чысціні — стаў увасабляць смерць, а жоўты — знак радасці, юнацтва — пачаў атаясамлівацца са шматлікімі хваробамі, якія ўзніклі ў выніку радыяцыі.

У вершах П. Панчанкі назіраецца выразная міфасімвалізацыя чорнага колеру. Постчарнобыльскі свет, дзе пануе ліха, паказаны ў яго паэтычнай кнізе «Высокі бераг». У зборніку адчувальны ўплыў экзістэнцыялізму, выяўлены трагізм існавання чалавека на зыходзе XX стагоддзя. Паэта хвалююць праблемы духоўнасці, сумлення, адказнасці чалавека перад сусветам і прыродай. У выразнай бінарнай апазіцыі знаходзяцца разнаполюсныя энергіі свету, кантрастныя колеры святла і цемры, што сведчыць пра антанімічнасць паэтычнай свядомасці. «Шмат на жыцці нашым // Чорных слядоў», — папярэджаў паэт пра небяспеку паглынання змрочнымі сіламі ўсяго светлага, чалавечага [3, с. 18]. П. Панчанка міфалагізаваў вобраз «чорных дзірак», адкуль вывалася чарнобыльскае насланне. Яны прагнуць знішчыць чалавечыя жыцці: «Злосна якочуць // На чорным ігрышчы: // Цяпер яны хочуць нас усіх знішчыць. // Прагне глынуць дзяцей у вантробы // Чорная дзірка — Чарнобыль» [3, с. 19].

У вершы П. Панчанкі «Аб самым смачным...» намалювана постчарнобыльская карціна свету, напоўненая трагічнымі дэталямі. Матывы д’яблавай пячоры, ракі нябыту, чорнай цемры палюхаюць уяўленне лірычнага героя, які ў стане жаху звяртаецца з малітоўным заклінаннем да Бога: «...А сёння ўсюды цмяна, дымна, чорна, // Не звяняць у небе жаўрукі... // Божа, не гані мяне ў пячоры, // Божа, не гані у глыб ракі!» [4, с. 32].

У паэзіі на тэму Чарнобыля змянілася традыцыйна-сімвалічная сутнасць і белага колеру. Так, у вершы А. Вялюгіна «Вясна трывогі нашай» белы колер успрымаецца як знак смерці, якая збіраецца забраць нявінныя жыцці: «У блакіце, выцвілым ад спёкі, // лесавых аблок архітэктура. // Белыя харомы і павеці // панавіслі з комінам нароўні» [2].

Па словах А. І. Бельскага, мастацкая палітра М. Мятліцкага, у чыёй творчасці тэме Чарнобыля нададзена асаблівае значэнне, таксама напоўнена бляклымі, паньнымі фарбамі («туманавы шлях», «сумерак шызы», «шатаў змок», «чорнае неба» і г. д.). Светлая дамінанта вызначаецца асляпляльна-яркім выпраменьваннем колеру («стрэлы-промені агнявыя», «атрутнае ззянне», «сонца сляпучае» і г. д.) [5, с. 30]. Нават яркія, светлыя фарбы ў вершах М. Мятліцкага страчваюць пазітыўную сэнсавую напоўненасць. «Колер жаўцяны» вясновага абнаўлення і сонечнай прамяністасці «ў сінечы прадвесня» становіцца колерам расстання і гора: «Гэта жоўтай жуды // Колер самы гарачы, праменны» [6, с. 137].

Верш М. Мятліцкага «Бяссмертнік» таксама насычаны злавеснымі вобразамі чарнобыльскай трагедыі: «Бяссмертнік, атручаны лекі твае. // Жыцця тут пагаслага мёртвая стынь. // А шчасце былое жаўцяна ўстае. // Мне дорыць і дорыць жывую святлынь. // О, колькі жадана ўвабрала яна // Дыхання каханай, і мрой, і цяпла. // І зараз пакутніца свету адна // Шчыруе над цветам душа, як пчала. // Не хоча, аслепшы ад слодычных мрой, // Збалелая, ўбачыць атручаны жах // І цешыцца ўяўна гуллівай іграй, // Танцуючы танец на чорных крыжах» [7, с. 30]. У вершы дамінуе жоўты колер — сімвал развітання і магільнага пяску, злога чарнобыльскага сандапёку, кветкі бяссмертніка, якая некалі была лекавай, а зараз атручана радыяцыяй. Жоўты колер у творы спалучаецца з чорным, што падкрэслівае трагедычнасць ветаадчування лірычнага героя. Згадкі пра «шчасце былое», «дыханне каханай», «крылаў бусліных размах, матылька і душу-пчалу», якая танцуе свой «танец на чорных крыжах», толькі ўзмацняюць песімістычны настрой. Верш разгортваецца пакутліва доўга, у аднастайных інтанацыях, бо душа лірычнага героя смуткуе па загубленым краі.

Заклучэнне. Эстэтыка колеру ў паэтычных творах на тэму Чарнобыля набывае выразную мастацкую сімвалічнасць. Трагічныя карціны постчарнобыльскай рэчаіснасці выяўляюцца змрочнымі фарбамі. Белы, жоўты колеры страчваюць пазітыўную сэнсавую напоўненасць і ўзмацняюць напружанае гучанне вершаў.

Найбольш выразную міфасімвалізацыю набывае чорны колер. Агульным семантычным кампанентам ва ўспрыманні ўсёй колеравай палітры вершаў чарнобыльскай тэматыкі з'яўляецца перадача пачуццяў болю, смутку і безвыходнасці ў душы лірычнага героя.

Спіс цытуемых крыніц

1. *Бельскі, А. І.* Беларуская літаратура ў кантэксце традыцый і сучаснасці / А. І. Бельскі. — Мінск : Выдавец Зміцер Колас, 2017. — 343 с.
2. Зорка Палын : творы беларускіх паэтаў пра чарнобыльскую трагедыю / уклад. А. І. Бельскага, прадм. С. С. Шушкевіча. — Мінск : Маст. літ., 1993. — 225 с.
3. *Панчанка, П.* Высокі бераг: вершы. Эсэ / П. Панчанка. — Мінск : Маст. літ., 1993. — 238 с.
4. *Панчанка, П.* Горкі жолуд: вершы / П. Панчанка. — Мінск : Маст. літ., 1988. — 63 с.
5. *Бельскі, А.* Пакуль баліць душа : літ.-крыт. арт. / А. Бельскі. — Мінск : Польша, 1995. — 96 с.
6. *Мятліцкі, М.* Чаканне сонца: вершы / М. Мятліцкі. — Мінск : Маст. літ., 1994. — 222 с.
7. *Мятліцкі, М.* Бясмертнік: вершы і паэма: [да 65-годдзя з дня нараджэння аўтара] / М. Мятліцкі. — Мінск : Звязда, 2019. — 446 с.

УДК 808.26 – 541.2

М. І. Дзярках, С. Ф. Бут-Гусаім

Установа адукацыі «Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. С. Пушкіна», Брэст, Рэспубліка Беларусь

ПАЭТОНІМІКОН ГІСТАРЫЧНАЙ ДРАМЫ ЗІНАІДЫ ДУДЗЮК «СКАРЫНА З ПОЛАЦКА»

Уводзіны. Драма (драматургія) — адзін з асноўных родаў літаратуры (разам з эпасам і лірыкай), уяўляе сабой тэкст, які складаецца з рэплік персанажаў і рэмарак аўтара і прызначаны для тэатральнага выканання (часам проста для чытання) [1, с. 242]. Да гістарычнай драматургіі адносяцца творы паводле рэальных гістарычных падзей ці творы, дзеянне якіх разгортваецца на фоне пэўнай гістарычнай эпохі. Гістарычная драма «Скарына з Полацка» ўваскрашае віленскія старонкі жыцця беларускага першадрукара. Перадаючы дух мінуўшчыны, Зінаіда Дудзюк умела раскрывае нацыянальна-культурную інфармацыю ўласных імёнаў.

Мэта прадстаўленай працы — сістэматызацыя структуры паэтонімікону гістарычнай драмы «Скарына з Полацка» з улікам традыцый беларускага нацыянальнага анамастыкону, вызначэнне адметнасці выкарыстання анамастычных сродкаў у кантэксце гістарычнай драматургіі. Актуальнасць прадстаўленай працы абумоўлена тым фактам, што даследаванне анамастычнай прасторы твора Зінаіды Дудзюк ажыццяўлялася з пазіцыі такіх накірункаў сучаснага мовазнаўства, як лінгвакультуралогія і лінгвапрагматыка.

Асноўная частка. У ліку персанажаў твора найперш рэальныя гістарычныя асобы. У рэпліках герояў драмы сустракаюцца *анімы-сучаснікі* — найменні гістарычных дзеячаў, жыццё якіх прыпадае на час разгортвання дзеяння п'есы: імёны **Яна**, біскупа віленскага, караля Чэхіі **Фердынанда**, герцага Прусіі **Альбрэхта**, англійскага караля **Генрыха VIII**, каралевы Рэчы Паспалітай **Боны**, караля **Жыгімонта**. У разважаннях Францыска Скарыны пра мінулае Айчыны і свету ўжыты *анімы-рэтраспекцыі*: рэлігійнага дзеяча Рэфармацыі **Яна Гуса**, вучоных **Мікалая Каперніка**, **Эразма Ратэрдамскага** і **Арыстоцеля**, праваслаўных князёў **Алелькі**, **Гальшанскіх**, **Глінскіх**, напрыклад: «*Мабыць, не дарма праваслаўныя князі Алелька і Гальшанскі склалі галовы ў барацьбе за роўнасць каталікоў і праваслаўных у нашай дзяржаве. Цяпер правы быццам роўныя. Але ж закон, як дышла, куды павярнуў, туды і выйшла. Князі Глінскія спрабавалі дамагчыся самастойнасці краіны, ды не адолелі каралеўскае войска, мусілі ўцякаць. Пэўна, доўга нам яшчэ быць запрэжанымі ў адзін хамут. Дзве дзяржавы, з'яднаныя разам, ніяк не могуць быць роўнымі*» [2, с. 10].

Імёны персанажаў — хрысціянскія анімы іншамоўнага паходжання, запазычаныя з **грэчаскай**: **Хрысціна** (грэч. 'памазанка Божая, Хрыстова' [3, с. 68]), **Мікола** (грэч. 'пераможца народа' [3, с. 34]; **лацінскай**: **Францыск** (лац. 'той, хто адносіцца да франкаў' [3, с. 47]), **Раман** (лац. 'рымскі, рымлянін' [3, с. 40]), **Маргарыта** (лац. 'жамчужына, перліна' [3, с. 44]; **Марцін** (лац. 'той, хто належыць богу Марсу' [3, с. 33]), **старажытнаўрэйскай** моў: **Іван** (ст.-яўр. 'Боская ласка' [3, с. 28]), **Якуб** (ст.-яўр. 'той, хто трымаецца за пятку' [3, с. 50]; **Ганна** (ст.-яўр. 'Боская ласка, дар Божы' [3, с. 58]).

У хрысціянстве імя ўспрымаецца як асабліва духоўная субстанцыя, што фарміруе асобу чалавека і прадвызначае яго жыццёвы шлях («по имени и житие»). Хрысціянскі пісьменнік і вучоны, Францыск Скарына, выбіраючы імёны сынам, задумваецца над іх глыбінным сэнсам, які прадвызначае лёс сыноў і забяспечвае дапамогу Бога: «*Добры хлопчык атрымаўся, ладны. Назаву яго Іванам у гонар майго брата. Імя гэтае перакладаецца як літасць Бога, няхай творца аберагае нашага сыночка. Няхай расце жывы і здаровы*» [2, с. 50]; «*Здаецца мне, што яму найбольш падыдзе імя Сімяон, што азначае «пачутасць». Хачу, каб ён быў пачуты, зразуметы людзьмі, каб не перажываў адзіноты і занябанасці, каб вялікі свет быў гасцінна расчынены перад ім і прыязна ставіўся да яго*» [2, с. 40].